

גיליון

באר ההלכה

ראש השנה מס' 19

הלכות תשליך

משום העקידה, וקשה מדוע התעלם המהרי"ל מהטעם המבוסס על פשוטם של פסוקים להשליך במצולות ים כל חטאתינו וכתב טעם חדש, טכתב שמתרצים בזה (הרב אליהו מוהק זצ"ל בספר עולם התפילות) שודאי הטעם הוא כפי המשמעות הפשוטה של הפסוקים אלא שהמהרי"ל בא לתת טעם מדוע אומרים את התשליך בראש השנה ולא ביום הכיפורים שהוא יום יותר מתאים להשלכת החטאים וע"ז כתב שהוא זכר לעקידה לעורר זכות אבותינו הקדושים.

יש שהסבירו עפ"י שמונח א"כ ביסודו של מנהג תשליך ביטוי להחלטה הנרחצת מצדנו שלא להמנע מקיום מצוותיו יתברך בכל מכשול שהוא ומי שהוא שמוסוגל להתעלות ולמסור את נפשו לאהבת ה' כמו אברהם אבינו וכפי שמזכיר מראהו של הנר כך ישליך ה' במצולות ים כל חטאותיו ויברכו. עכ"ד, ולפי"ז לכאורה יש ענין בדוקא ביום ר"ה, אבל הרעיון של תשליך לכאורה הוא מישיך שייך לכל עשיית ויש בזה דין תשלומין למי שהיה אנוס.

(ב). עוד טעמים בדין תשליך, ובסידור אוהלי יעקב לר"ה (דף קמט ע"ב) כתב בזה להביא טעם נוסף ע"פ דברי הגמ' בהוריות דף יב ע"א אין מושחים את המלכים אלא יד המעין כדי שתמשך מלכותם וכן אמר רב משרשיא לבניו כשאתם גורסים בתלמוד גירסו על שפת הים או על שפת הנהר לסימן טוב שכשם שהמים הללו נמשכים והולים כך תמשך גירסתכם ולא תשכחוה ומכיון שאנו עושים הרבה דברים בר"ה ך לסימן טוב כמבואר בגמ' בהוריות דף יב ע"א ובכריתות דף ה' ע"א וכנפסק בשו"ע סימן תקפג לכן נהגו בכל תפוצות ישראל לעשות כן יעו"ש. עוד טעם כתב בביאור הגר"א (סק"ב) שהוא לזכור את העקידה, וע"ע בשע"ת שם סק"ו ובמשנ"ב סק"ה.

עוד טעם כתב בלבוש (סימן תקצו ס"א) שהמנהג הוא לזכור את העקידה ורגילים לילך למקום שיש שם

(א). מקור הדין, כתב מהרי"ל (הלכות ראש השנה) שנוהגים ללכת בארש השנה אצל ים או נהר להשליך במצולות ים כל חטאתינו והטעם לזה ע"פ מה שאמרו במדרש שכאשר הלך אברהם אבינו עם יצחק אל הר המוריה להעלותו לעולה כאשר נצטוו מפי הקב"ה קדמו שטן לדרך והתחיל להסית את אברהם ולמונעו ממצוות הבורא יתברך וכאשר סירב אברהם לשמוע בקולו של השטן כמבואר בסנדהרין דף פט ע"ב הלך השטן ונעשה לפניהם כנהר גדול כדי שלא יוכלו לעבור אברהם ויצחק לא השגיחו בזה ונכנסו למים עד שהגיעו לצוארם ואז נשא אברהם אבינו עיניו למרום ואמר רבונו של עולם אתה נגלית אלי ואמרת קח נא את בנך יחידך אשר אהבת את יצחק ולך לך אל ארץ המוריה והעלהו שם לעולה ולא הרהרתי אחר דבריך ולא עיכבתי מאמרין ואתה אם אנו טובעים בים מי ייחד את שמך הגדול, הושיעני אלקים כי באו מים עד נפש, מיד גער הקב"ה בשטן והלך לו.

ומבואר בזה"ק (פרשת ויקרא יח) שעקידת צחק היתה בראש השנה ולכן קוראים בתורה בראש השנה ולכן נוהגים ללכת לנהר לומר תשליך להזכיר אברהם ויצחק עכ"ד, וכן כתב להביא דבריו בדרכי משה (סימן תקפג ס"ג).

וכן כתב הרמ"א לדינא שם בהג"ה שכתב בשם ספר המהרי"ל וספר המנהגים שהולכים אל הנהר לומר פסוק ותשליך במצולת ים כל חטאתם, וכן כתב לדינא במג"א (שם סק"ה) בשם כתבי האריז"ל שטוב שיהיה מחוץ לעיר יעו"ש, [ועיין עוד לקמן שנאריך דבברי האריז"ל] וכן הביא לדינא בספר מטה משה סימן תת"כ. וכן הביא מנהג זה בחזו"ע (ימים נוראים עמ' קפג) בילקו"י (ימים נוראים מהדורת תשע"ב עמ' רכ) יעו"ש.

ובעיקר דברי המהרי"ל כתב בספר שערי הימים הנוראים להקשות על דברי המרהי"ל שכתב הטעם

דגים לזכור שאנו משולים כדגים חיים הללו הנאחזים במצודה ומתוך כך נהרהר בתשובה יעו"ש, וכן כתב במטה משה סימן תת"כ יעו"ש, וע"ע בספר כתר שם טוב ראש השנה עמ' כה, ובספר רוח חיים ח"א סימן תקפג ו' ובמועד לכל חי פרק יג סימן ע"א, ובבא"ח ש"א פרשת נצבים הי"ב

ונאמרו עוד הרבה טעמים לתשליך ראה מה שהרחיב בזה בספר פרדס יוסף החדש על ר"ה אות תתפו ובמה שהביא בזה מש"כ הגאון רבי מרדכי חיים שליט"א בביטאון פנינים מס' כח יעו"ש באריכות, ובמק"א כתבתי להוסיף על מה שכתב בספר הנ"ל באות תתפז- הריחמ"א שליט"א בעמח"ס מריח ניחוח ושא"ס, בטעם ראיית הדגים בעת אמירת התשליך, משום שהצדיקים של הדור נקראים דג, כמבואר בליקוטי מוהר"ן, א"כ אנו הולכים לנהר לקחת מוסר מהצדיקים שזכו ונכתבו ונחתמו לאלתר ולחיים טובים עכ"ד.

ולענ"ד היה נראה לומר דאם הצדיקים משולים לדגים, א"כ כיון שבכל שנה הרבה צדיקים וגדולי הדור נפטרים, ע"כ נראה את הצדיקים שנפטרו, שהם כפרו על כל עם ישראל, וע"י כן נחזור בתשובה שלימה ונשליך כל עוונותינו, כדי שהקב"ה ישאיר עמנו בחיים את גדולי הדור, כן נראה לענ"ד, ולפי טעם זה יש יותר שייכות לטעם שעושים תשליך ודו"ק. וע"ע בשו"ת משנת יוסף ח"ט סימן קי, ובמש"כ בזה עוד בספר שופר בציון עמ' שמט והלאה, והזמן קצר, וגם המה לא יכלו את הגליון.

ג). בדברי האריז"ל - וכן מבואר בשער הכוונות (דף צ' ע"א) שכן נהג האריז"ל וז"ל: ענין המנהג שנהגו האשכנזים לילך ביום ראשון דראש השנה אחר תפילת המנחה מעט קודם שקיעת החמה אצל הים הגדול או אצל מעיין או באר מים חיים וקוראים אותו תשליך הנה הוא מנהג יפה ויותר טוב אם הוא יהיה מחוץ לעיר ועימוד על שפת הים או על שפת הבאר או המעיין ויקרא שם שלשה פסוקים של מי אל כמוך וגו' ישבו ירחמנו וגו' תתן אמת ליעקב וכו' יעו"ש, וכן הוא בפרי עץ חיים שער השופר פ"ה, ובנגיד ומצוה דף כט ע"ב.

ובספר יפה ללב (ח"ה סימן תקפג סק"ח) כתב, ויש שהולכים למקום שרואים את הים כדי לומר ותשליך

במצולות ים היינו טעמא נמי דאיתא במדרש (איכה רבה ג' ס) אמר רבי שמואל בר נחמן מה דין דכתיב (איכה ג' מד) סכותה בענן לך מעבור תפילה נמשלה תפילה כמקוה ונמשלה תשובה כים, מה מקוה זו פעמים פתוחה פעמים נעולה, כך שערי תפילה פעמים נעולים פעמים פתוחים, אבל הים הזה לעולם פתוח כך שערי תשובה לעולם פתוחים, עכ"ל המדרש, ע"כ עושים סדר זה ביום ראשון של עשרת ימי תשובה ואשרי אשר לחוף ימים ישכון כי לעתות כאל יכון עכ"ל.

ד). לצאת החוצה - והנה מדברי המהרי"ל נראה דבעינן דוקא נהר, ומדברי האריז"ל נראה שיש ענין לצאת מחוץ לעיר וכמו שכתב במג"א להביא בשם הכתבים [ואולי יסוד הדברים הם כמו בברכת האילנות] וכן כתב בשנ"ב שם סק"ח.

וכן כתב בספר שופר בציון עמ' שמח שאביו הגה"ק רבי סלמאן מוצפי זיע"א דקדק מדברי האריז"ל שהמעלה מן הכל הוא לעשות את התשליך על שפת הים הגדול למי שאפשר לו ובדרגה שניה הוא מעיין ושלישית באר מים חיים, והוא עליו השלום היה נוהג לילך מידי שנה ביום הראשון למעיין ליפתא בעמק שבכניסה לירושלים עיר הקודש והגם שהיה זקן ומעט תשוש הידר לקיים את דברי רבינו האריז"ל מרוב דבקותו בהנהגותיו זיע"א, ואמר לו שבהיותו בעיר העתיקה במדרש בית אל קודם שנת תש"ח ראה מנהגם לתת גיגית מים באמצע בית הכנסת ועומדים החכמים סביבה ואמרים תשליך עם הכוונות וזה לקוצר הזמן והכוונות הארוכות ביום ראש השנה שאין להם זמן

ויש לדון מה עדיף תשליך בעשי"ת בים או תשליך בגיגית ביום א' דר"ה, והנה מנהג החסידים לצאת לתשליך אפילו בעשי"ת, כן כמדמוני שיש נוהגים כן.

ובעצם השאלה הנ"ל כתב לי הגר"י אוהב ציון שליט"א בעמח"ס שו"ת יעלת חן ושא"ס, בזה"ל: התשובה על השאלות מעין אלו שאין בדבר תשובה חותכת ... הכל לפי מה שהוא אדם, לפי הרגשתו ולפי חיזוק לבו... ובשנה שעברה נתארכה התפילה אצל רבי דב קוק ועשו תשליך רק ביום השני... והשנה אמר לשואלו אודות לימוד תקוני זהר בחדש אלול, שאין בזה גזיה"כ, ורק מי שיש לו התעוררות הנפש מזה,

יעשה לימוד כזה, הלא"ה לא כדאי לעשות זאת. וכל לבבות דורש ה'. ולכן אם יש לו התעוררות באמת מהים הגדול אזי ימתין ויעשה כן, ור"ס מוצפי שהלך, זה היה מפני שהיה "חי" את הענין. ודו"ק. כנלע"ד. עכ"ד. ואמנם לכאורה נראה מדברי הפוסקים דאינו ענין של התעוררות והרגשה אלא דין מדיני התשליך, וכמו שכתב במשנ"ב.

ושוב השיב לי בזה"ל: זה לא דין, זה "ענין" אין עבירה למי שלא עשה תשליך, עכ"ד, ושוב הראה לי מש"כ בשו"ת מעשה נסים ח"ג סימן קיב שנשאל מרבי יוסף הכהן האם מותר לעשות תשליך קודם ראש השנה כי ראיתי איזה חסידים שעשו נסיעה לים שבוע קודם ראש השנה האם יש להם על מה שיסמוכו, והשיב, לא ראיתי מנהג זה לא אצלנו באי גרבא יע"א ולא פה בארץ ישראל ולא ידעתי על מה הם מסתמכים עכ"ד. ועדין מה שנעלם מעינו מנהג זה שהובא בפוסקים אינו ראיה שאינו דין, ועוד ציין לי למש"כ בשו"ת דברי ישראל ח"א סי' קסז. ודו"ק.

ומצאתי בזה בספר שאלת רב (ח"ב פרק לד אות יז) שנשאל מרן הגר"ח ק שליט"א מה הדין אם אין נהר בעירו בר"ה אבל יודע שילך בעשי"ת למקום שיהיה נהר האם עשה תשליך בר"ה בלי נהר ורק לפני מקוה וכדו' או כדאי שימתין לעשי"ת ויעשה בנהר והשיב לפני מקוה.

ה). מקום שאין באר או נהר או ים- והנה לענין מקום שאין בהם נהרות או בארות, כתב בכף החיים (שם סק"ל) שאומרים תשליך על שפת בורות מים, וגם אם כבר נגמרו שם המים אפשר לומר שם תשליך, כיון שאין המים אלא רמז בלבד ועיקר הכוונה היא לים העליון.

ובספר ארחות רבנו (ח"ב עמ' קפ"ט אות ל"ד) כתב על מרן הקה"י בזה"ל: מו"ר (שליט"א) זצוק"ל כל השנים מעת בואו לבני ברק הלך לתשליך ביום א' דר"ה לאחר זמן מנחה קטנה, בשנים הראשונות הלך מו"ר לומר תשליך ע"י נהר הירקון שהוא על יד ב"ב, סיפר לי מו"ר שגם מרן החזו"א זצוק"ל בשנים הראשונות לבואו ארצה הלך עמהם לירקון להגיד תשליך ואח"כ כשחלה מרן על לבו הפסיק ללכת בגלל המרחק. בשנים שאח"כ מו"ר הפסיק ללכת לירקון והלך להגיד תשליך בגן עירית ב"ב הי' שם

נחל מלאכותי עם דגים, והלך לשם הרבה שנים להגיד תשליך אף שהי' חלש והלך במאמץ גדול ובכוחותיו האחרונים, רק בשנים האחרונות שנחלש וההליכה קשתה עליו הפסיק ללכת ועלה לגג ישיבת אור התורה הסמוך לביתו ומשם ראו את הים, ובשנותיו האחרונות ממש נחלש מאד והפסיק בכלל ללכת לתשליך.

ולענין מים מכונסים בכלי או גיגית, הביא הגר"מ גרוס בשם הגריש"א והו"ד בקובץ תל תלפיות (סב עמ' יב) שאין אומרים אלא ליד מים המחוברים לקרקע, וכן מרן הגריש"א זצ"ל אמר תשליך בבור מים ישן שנמצא במאה שערים, וכן השיב בקונטרס הלכות חודש תשרי (עמ' נב) שזה דברים בטלים ליד אקוריום, וצריך קיבוץ מים קבוע כמו ים או נהר או ברכיה ומקוה או מאגר מים שדומה לנהר יעו"ש, אולם דעת הגר"ח ק והו"ד בסדר תשליך ומנהגיו (עמ' מג) שאם אין נהר אומרים תשליך ליד כלי עם דגים. ופחמע"ה שמנהג העולם שאומרים אפילו ליד גיגית עם מים

ו). לומר בציבור או דגים – בספר שאלת רב (ח"ב פרק לד תשובה טז) נשאל מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א אם יכול להגיד תשליך בציבור במקום של מים אבל אין שם דגים או ביחיד עם דגים, וענה הגר"ח ק בזה"ל: אולי דגים עדיף עכ"ד, והכי לכאורה מסתברא מדברי הפוסקים שבענין דגים. וכ"ש לפי דעת מרן הגריש"א ועוד שגיגית מים לא מועילה.

ז). זמן קיום המנהג התשליך, והנה מדברי האריז"ל בשער הכונות שכתב לילך ביום ראשון דראש השנה אחר תפילת המנחה קודם שקיעת החמה, וכן כתב פרי עץ חיים שם שהזמן הוא קודם שקיעת החמה, וכן כתב בספר נגיד ומצוה, וכן כתב בספר שופר בציון עמ' שנו בהערה וכתב שכן כתב בחמדת ימים (ח"ד דף מה ע"ב) ושכן כתב אליהו בה (סימן תקצו ס"ג) וכן כתב מרן החיד"א במורה באצבע (סימן רסב) וכתב עוד שם שאביו ע"ה היה משתדל מאוד לכוון הזמן של פסוקי אמירת מי כמוך בדיוק חצי שעה קודם השקיעה ואמר שטוב להקפיד לאומרם תוך מחצית העשה מהשקיעה, ויעו"ש עוד בשופר בציון שהאריך בטעם שתקנו בסוף היום כי אדם הראשון נברא ביום זה כי הרי בריאת העולם היתה בכ"ה אלול יעו"ש עוד. ופחמע"ה שהמנהג הוא לעשות את

התשליך אחר תפילה מנחה, ואמנם אם ראוי לעשות תשליך קודם מנחה כתב בשו"ת תשובות והנהגות ח"א סימן שמו, כתב, נהגו ברוב המקומות לומר תשליך אחרי מנחה ואז הזמן הוא כבר סמוך לשקיעה, ונמצא שחוזרים סמוך ללילה, ונראה שנכנסים בזה לחשש איסור חמור של הוצאה שלא לצורך, כי הרי מטלטלים את המחזור סמוך ללילה, וכל מה שהתירו האחרונים להחזיר מחזורים הביתה זהו מפני שהתירו סופן משום תחילתן, שאם לא כן לא יביאו לבית הכנסת, וזה רק לצורך תפילה דרבנן שלא יבטלו המצוה, אבל תשליך שאינו אלא מנהג בעלמא לכאורה די להתיר רק הוצאת המחזור אבל החזרתו הביתה סמוך ללילה שאין עוד צורך בו נראה שאין להתיר מטעם זה בחשש דאורייתא.

לכן היה ראוי לכאורה לומר תשליך לפני מנחה, אבל כבר נהוג כאן לומר אחר מנחה, לכן הקדמנו את זמן תפילת מנחה כדי שיספיקו כולם לחזור הביתה מבעוד מועד לפני השקיעה, דאז אמרינן שהמחזור ראוי להשתמש בו עוד ביום, ובזה עכ"פ אין איסור תורה דהוצאה שלא לצורך סמוך ללילה כשמביא הביתה המחזור, ולדעת מהרש"ל ועוד פוסקים אף בחשש גניבה והפסד ממון לא נקרא צורך קצת להתיר איסור דאורייתא, וע"כ צריך להגיע הביתה עם המחזור זמן מה סמוך לשקיעה כדי שיהא ראוי לקרוא בו ביומו, וכיון שהאיסור גם בכה"ג רק דרבנן, ע"כ סומכין שהתירו סופן דהיינו החזרה משום תחלתן, שלא ימנע עצמו להוציא ויתבטל להתפלל וצ"ב. וע"ע מש"כ במועדים וזמנים ח"ז סימן ק"מ.

ולכן תמהני על מנהג העולם לאחר זמן אמירת תשליך עד אחרי מנחה בסמוך לשקיעה, שבזה נכנסים לחששות של הוצאה שלא לצורך, וע"כ מהראוי היה שמיד אחרי גמר סעודת היום ללכת לומר תשליך וכנלע"ד עיקר. מיהו יש אומרים שאדם הראשון נוצר בראש השנה, וביום ראשון סמוך לסוף היום חטא ונמחל לו, וע"כ העת רצון הוא בסמוך לערב דוקא, אבל אין טעם זה משביע במקום שנכנסים בעצם יום הדין לחשש הוצאה שלא לצורך שלרוב הפוסקים יש בזה איסור תורה. (ורק במקום שיש עירוב היה נאה לקיים המנהג סמוך לערב דוקא מטעם הנ"ל, שהעת שעת הכושר כמו באדם הראשון וכמ"ש), אבל כשאין עירוב צריך לזהר להחזיר המחזור לפני השקיעה,

וראוי שיסתכל בו בביתו, דאל"כ סמוך לשקיעה לא שייך סברת הואיל. עכ"ד, ואמנם נעלם מעינו ממש"כ לעיל שיש ענין בזה ע"פ הקבלה, ומ"מ יקדימו קצת תפילה מנחה כדי שלא יטלטלו את המחזורים, או שידפיסו דפי אמירת תשליך וישאירום במקום זה, וע"ע בספר שיח יצחק (סימן רעז אות ד) במש"כ בזה. אלא דמ"מ המנהג הקדום היה כמו שכתב במהרי"ל לעשות תשליך קודם הסעודה, אבל המנהג הוא לאחר מנחה וכמ"ש באריז"ל.

ח). בנוהגים שלא לומר תשליך, הנה בספר מעשה רב (סימן ריט) שלא נהג לומר תשליך כלל, וכן מבואר בספר כתר ראש להגר"ח מוולאזין (סימן קו), ואמנם הגרי"מ טקוצינסקי זצ"ל בספר ארץ ישראל (סימן יז ס"ז) כתב להבין מדברי הגר"א שהיו אומרים סדר תשליך אבל לא הלכו לנהר או למים אחרים לומר סדר תשליך, אבל בספר פרדס יוסף החדש ראש השנה אות תתעח כתב ששמע מהגרש"ד פינקוס, שלא נהגו מנהג זה לאומרו בכלל וכמו שלא הביא מנהג זה בחיי אדם, שהרי החיי אדם היה מו"ץ בוילנא בימי הגר"א ואך היה מחותן עמו בודאי ידע מנהגי הגר"א ואם הגר"א היה נוהג מנהג זה של התשליך היה מביא את המנהג הזה בהילכותיו, ע"כ ממש"כ שם, כן ראיתי שהביאו שביאור שלא נהג מנהג זה מחמת שלא מוזכר בקדמונים, וכמנהג הגר"א כן נראה שנהג החזו"א והובא בהוראות והנהגות פרק ט"ו הי"ד, אולם שם כתבו בהערה שאפשר שלא הלך מחמת חולשתו, והובא שם שבשנים הראשונות שבא לא"י הלך עם הציבור, ושם ביאור דאפשר משום שלא לשנות מהציבור.

וע"ע באורחות רבינו (ח"ב עמ' קפ"ט אות ל"ה) שכתב בשם מרן הקה"י זצוק"ל מה שמרן החזו"א זצוק"ל לא הלך לתשליך מסתבר משום שנהג כהגר"א ז"ל במע"ר סי' ר"ט, ומה שהלך מרן בשנים הראשונות לבואו לב"ב (כנ"ל) כנראה שלא רצה לשנות ממנהג תושבי העיר שהיו כולם חסידים ואמרו תשליך ואח"כ חלה והיתה למרן סבה שלא ללכת והפסיק, ואביא ספור ששמעתי מב"א של מרן שזה סיוע לדברי, פעם אחת ביום א' דר"ה לאחר חצות היום הי' אצל מרן החזו"א הגאב"ד מפונביז' הגריש"כ זצ"ל ושוחחו בד"ת אמר הרב מפונביז' למרן שכבר מאוחר ורוצה ללכת להגיד תשליך ואמר

ביו"ט עצמו מיקרי צורך ומותר להוציא הסידורים, וע"ע במש"כ בזה בספר וחכו ממתקים סימן תקיח ס"א

(י). האם מותר לבקש הבקשות שלאחר התשליך - וע"ע בקונ' שער יוסף בהלכות שאלת צרכים ובקשות בשבת עמ' עה שכתבנו בענין אמירת הבקשות שלאחר התשליך בר"ה, ומה הדין שחל בשבת, יש לדון לענין אמירת הבקשות שלאחר התשליך, הנה כתב בשו"ת רב פעלים (שם) שאין איסור לומר תשליך בשבת דכל שהוא נתקן לכל אדם, ואומרים אותו בתורת חיוב, והוא דבר קבוע בחיוב לית לן מידי. וכן מבואר בשו"ת ישכיל עבדי (שם), וע"ע בשו"ת יחווה דעת ח"א סימן נ"ד סוף הערה א'.

ועוד כתב ליישב בשו"ת עטרת פז (סימן ב' הערה ז') ע"פ מש"כ הגר"מ לוי בשו"ת תפילה למשה (שם) דהוי כמו אבינו מלכנו שכתב הר"ן דאע"פ שאין אומרים אבינו מלכנו בר"ה שחל בשבת מ"מ ביו"כ שחל בשבת אומרים אבינו מלכנו משום דאם לא עכשיו אימתי, והטעם דכין דעתה זה הזמן לאמירת התשליך בראש השנה, ולכן אף בר"ה שחל בשבת אומרים התשליך והבקשות שאח"כ, לנוהגים לומר תשליך אף בר"ה היכא שחל יום א' בשבת.

אולם בשו"ת יוסף אומן (סי' י"ז) שלא לומר תשליך בשבת ע"פ הסוד, [אולם זה נושא צדדי עי' כל זה בפרדס יוסף החדש על ראש השנה עמ' תתפא] א"כ היה נראה לומר דכל מה שתיקן החיד"א הבקשות אחר תשליך רק בר"ה שחל בחול. וכן מובא במנהגי החת"ס (פ"ז אות ו') ע"ש. וכן דעת הגריש"א והו"ד בספר הלכות חג בחג (ח"א עמ' עז בהערה), וע"ע בשערי הימים הנוראים כתב עוד טעם שלא להוסיף את הבקשות כי שלא להוסיף על המנהג, ועוד כתב שם מפני ביטול תורה יש לקצר, ועי' עוד בענין לימוד תורה בר"ה בשיח יוסף ח"ח עמ' 140 ע"ש.

ובכאיל תערוג על המועדים (עמ' של"ה) שאמר שאפילו לדעת הגר"א (מעשה רב החדש אות יח) שאין אומרים בקשות הרחמן בשבתות ובימים טובים, אבל בר"ה אומרים כי זה יום של תחנונים, וכן נהג הגרא"ל ע"ש, וא"כ י"ל דכיון שר"ה הוא יום של תחנונים שרי, ולפי"ז נוכל ליישב למה אין איסור לומר היהי רצון וכו' שאומרים באמירת

לו מרן שזה כבר מאוחר ותשאר כאן (כוונת מרן לכאורה היתה להניאו מללכת לתשליך כשטת הגר"א ז"ל) ואמר למרן הגאב"ד מפונביז' זצ"ל כבר לא צייתתי בזה למרן החפץ חיים זצוק"ל (אצל מרן החפץ חיים הי' לגאב"ד מפונביז' אותו הסיפור ולא ציית לחפץ חיים והלך לתשליך עכ"ד האורחור"ר. ושוב מצאתי במועדי הגר"ח (ח"ב תשובה תמט) ששאל למרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א מדוע החזו"א לא הלך לתשליך בשנותיו האחרונות כמובא באורחות רבינו, וענה הגר"ח לא היה לו כח, עכ"ד, והיינו כמ"ש.

(ט). תשליך בר"ה שיום א' חל בשבת, והנה יצאו הפוסקים לדון מה הדין באמירת תשליך כראש השנה חל בשבת, ובמשנ"ב סימן תקפ"ג סק"ח שבקצת מקומות ראה כשחל יום א' בשבת הולכין בשני לנהר, וכתב שאפשר שהוא משום הוצאה, יעו"ש, ומשמע דמעיקר הדין אין איסורא בהא.

ובשו"ת יחווה דעת ח"א סימן נו כתב להאריך בזה, וכתב שהיכא כשאמירת סדר תשליך מתקיימת מחוץ לשטח גבולות העירוב, יש למנוע אמירתו בראש השנה שחל בשבת, כדי שלא יכשלו בהוצאת המחזורים מרשות היחיד לרשות הרבים, אבל אם התשליך נעשה בתוך שטח העירוב, יכולים לאומרו אף בשבת, ואף הנוהגים להחמיר שלא להוציא שום דבר בשבת אפילו כשיש עירוב, שחוששים לדעת מרן שסובר שאין עירוב כזה מועיל לרשות הרבים שלנו, יכולים להוציא המחזורים על ידי קטנים שלא הגיעו למצוות עכ"ד, ונפק"מ לדינא היכא שעושים את התשליך בלא עירוב אין איסור, וע"ע בשו"ת יביע אומר ח"ד חאו"ח סימן מז מש"כ בזה, ובמש"כ בילקו"י סימן תקפ"ג.

ואמנם בשו"ת רב פעלים (ח"ב סימן מו) כתב לדון בזה משום הבקשות, וכתב בזה"ל: ונראה ברור כי הגאון חיד"א לא ס"ל כאותם המפקפקין בנוסח יהא רעווא משום שאילת צרכיו בשבת, יען כי הוא תיקן בקשות להקפות שמיני עצרת ושמחת תורה, ויש בזה שאלת צרכיו הרבה, וכן תיקן תפלה לסדר תשליך שיש בה ש"ץ, וידוע דבענין ש"ץ אין חילוק בין שבת ליו"ט, אלא ודאי דס"ל כחילוק שכתבתי, דכל שהוא נתקן לכל אדם, ואומרים אותו בתורת חיוב, והוא דבר קבוע בחיוב לית לן בה עכ"ד. וע"ע בבא"ח שם. ומ"מ

התחוננים, ולכן הכא יש להתיר, וע"ע בשיח יוסף ח"ט מכתב א' בסופו מש"כ עוד בענין התשליך.

ועתה מצאתי בזה שבספר שיח יצחק (סימן רעז אות ג) כתב, ואם הנוהגים לומר העקידה בשעת תשליך, אם יאמרו גם התפלה שנדפסת בכל הסידורים, הרבוננו של עולם עד סופו. הנה לענ"ד למה שכתב בספר שער הכולל הנדפס בסידור התניא בפרק מ"ג אות י"א וז"ל, מה שבתפלת מוסף דר"ה השמיטו את תפלת ריב"א (ברכות ז' ע"א), שיכבשו רחמיך את כעסך כו' ויגולו רחמיך על מידותיך, שאומרים בתפלת תענית (טאו"ח סי' תקע"ט) באבודרהם ובתלי"ע נמצא זה, אבל בסידור האר"י ובסידור אדמו"ר השמיטו זה מתפלת מוסף דר"ה, י"ל הטעם שאחר התקיעות שכבר נהפך מידת הדין לרחמים, ומברכין ע"ז שומע קול תרועת עמו ישראל 'ברחמים', א"צ ובקשת ויגולו רחמיך על מידותיך לענ"ד וכו', ע"ש. עפ"ז נלענ"ד שגם אחר אמירת העקידה שאצל התשליך טוב למנוע מלומר תפלת רבש"ע הנ"ל מטעם האמור. עכ"ד, אבל לדינא נראה דמכל הפוסקים שהבאנו שאין איסור בהא.

וכן כתב לדינא בילקו"י (שם) שנוהגים לומר בסדר תשליך את לשון הזוה"ק (פרשת נשא דף קל ע"ב) ופסוקי מי אך כמוך שתקין מרן החיד"א בספרו עבודת הקודש (צפורן שמיר סימן יב) ונדפס בכל המחזורים עכ"ד, הרי דאין לן בהא איסור של בקשות בשבת וביו"ט.

ובמק"א כתבתי על מה שהובא בספר פרדס יוסף החדש ראש השנה אות תתפא שם שמרן החת"ס נהג לעלות על הר הסמוך לביתו, ומשם נראה נהר דונאו ואמר תשליך, ורק פסוקי מי אל כמוך ג"פ, ומשמע שלא אמר כל היה רצון וחשש לשאילת צרכים ובקשות בשבת, ע' באבני ישפה (שם) שכתב שלענ"ד לפי הגר"א אין לאומרו שהרי זה הוא תחינה ביו"ט, ואין כלול מפורש בדברי חז"ל, ותמה על המחזוריים שהדפיסו תפילה זו.

ועי"ש שביאר בדעת הגר"א שלא הלך לתשליך או משום שאומרים שם מי אל כמוך וכו' וזה דומה לאמירת י"ג מידות, או משום שעיקר הטעם לזרוק את העוונות לנהר, וזה דומה לוידוי ביו"ט, אלא דלענ"ד יש להקשות דהרי א"כ סו"ס אפש"ל את התשליך גם

בעשי"ת, וא"כ בע"כ שמה שהגר"א לא אמר תשליך הוא מטעם אחר, כי לא כתבוהו הקדמונים.

ועוד אפש"ל דמה שאפשר לומר כל נוסח התשליך בר"ה, ע"פ מה שהובא בכאיל תערוג על המועדים (עמ' של"ה) שאמר שאפילו לדעת הגר"א (מעשה רב החדש אות יח) שאין אומרים בקשות הרחמן בשבתות ובימים טובים, אבל בר"ה אומרים כי זה יום של תחוננים, וכן נהג הגרא"ל עי"ש, וא"כ י"ל דכיון שר"ה הוא יום של תחוננים שרי, ולפי"ז נוכל ליישב למה אין איסור לומר היהי רצון וכו' שאומרים באמירת התחוננים.

ועוד משמע ממנהג החת"ס שצריך לראות, והנה שמעתי שבישיבת פוניב'ז נוהגים לומר תשליך אפילו שלא רואים, כיון לעלות כמה קומות ולראות, ויל"ע אם סגי בזה, וצ"ל דהעיקר הוא כיון שילכו העוונות ודו"ק.

יא). מדוע מבקשים על מדות טובות בתפילת החיד"א, וראיתי שהעיר בהא מרן ראש הישיבה הגרי"ג אידלשטיין שליט"א שמדות אובות הם דבר עיקרי וע"ז צריך להיות עיקר התשובה וכמו שאנו מתפללים בתשליך ואומרים: ותספיק בידינו להתרחק מכל המידות הרעות והאסורות ובפרט זכנו להתרחק מהגאווה והכעס וההקפדה וכל גבה לב ונהיה מיושבים בדעתנו ונכיר מיעוט ערכנו ונפשנו כעפר לכל תהיה ולא נתכעס ולא נקפיד וכו' ורק בסוף מבקשים על תורה אבל עיקר הבקשות מתחיל מהמדות, והיינו כי מידות טובות הם היסוד ובלי זה לא שייך שלימות בכל התורה וכמו שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה למה לא נכתבו בתורה איסורים מפורשים על כל עניני המידות וביאר כי מידות טובות הם היסוד וההקדמה לכל התורה ובלי מידות טובות כל התורה והמצוות אינם בשלימות.

יב). אמירת מי אל כמוך וגו' – הנה מרן החיד"א בסדר התשליך כתב שנוהגים לומר את שלשת הפסוקים של מי אל כמוך וגו' שבספר מיכה שלש פעמים כמו שאומרים נוסח כל נדרי ג' פעמים לחזק הדבר יעו"ש, וכן כתב הבא"ח בלשון חכמים (ח"ב סימן ד') ובכתר שם טוב (ר"ה עמ' רט) ובחמדת ימים (שם) והו"ד בספר שופר בציון עמ' שנה יעו"ש.

יג). נייער שולי הבגדים, הנה כתב בפרי עץ חיים (שער השופר פ"ה) שנוהגים לנער שולי הבגדים בשעה שאומרים ותשליך במצולות ים, וכן מבואר בקיצור השל"ה (ראש השנה) וז"ל: ומה שנוהגים לנער בכנפי בגדיהם הוא ג"כ על פי הסוד לנער הקליפות מעלינו שנאחזים בנו ע"י זוהמת עוונתינו כמו שנוהגים אחרי קידוש הלבנה מטעם זה לנער הקליפות שנתעוררו ע"י קיטרוג הלבנה כידוע ליודעי חן עכ"ד, וכן הוא בילקוטי מהרי"ח (דף עז ע"א) במטה אפרים (תקצח סק"ד) שמנערים את שולי הבגדים והוא לרמז בעלמא ליתן לב להשליך החטאים ולחפש ולחקור דרכים מן היום ההוא והלאה שיהיו בגדיו לבנים ונקיים מכל חטא, ובאלף המגן (שם סק"ט) כתב, שינער דווקא הבגד של הציצית.

ובטעם הדבר כתב בספר נוהג כצאן יוסף (ראש השנה סימן יט) שהקליפות מהעבירות נקראים בשם בגדים וכיון שכן מנערים משולי הבגדים להסיר את העוונות עו"ש, וע"ע בכתר שם טוב מה שהאריך בזה, וכן האריך בזה במועד לכל חי (יגע א) יעו"ש, ובמש"כ בזה בשו"ת תורה לשמה (סימן לא) יעו"ש, וע"ש עוד בלשון חכמים ח"ב סימן ד' במש"כ בזה. ואמנם מדברי הפוסקים הנ"ל נראה דהעיקר הוא לנער בגדיו ולא דווקא את הציצית וכמו שכתב באלף המגן, וכן נראה לדינא מדברי הגר"ב"צ מוצפי שליט"א בספר שופר בציון שם,

יד). חיוב נשים בתשליך, הנה באלף המגן (סימן תקצח סק"ז) כתב שיש לבטל המנהג מה שהנשים גם הולכות לתשליך כי באין עי"ז לערבוביא, ויעו"ש עוד מש"כ בזה, וז"ל: ויש לבטל המנהג (אותיות גהנם) מה שהנשים הולכות ג"כ לתשליך כי באין עי"ז לערבוביא הנשים עם האנשים ואוי לעינים שכך רואות ביום הק' הזה שנעשה להם הליכת תשליך כמו טיול לגנום ופרדסים. ומאחר שהעולם עומד בדין ימצא השטן מקום לשוטנו ולהתיך עלינו ח"ו את הדין בחמה שפוכה. ואוי לאותו בן אשר יעורר חימה שפוכה לאביו אשר מדת טיבו הוא לרחם כרחם אב על הבן והוא יהפוך מרחמים לרוגז ודין והמלמדי זכות יחליפו שיטתם ללמד עליו חובה ואז יגמור הפסק דינו להרע ולא להטיב ח"ו ודבר זה מוטל על פרנסי העיר ומנהגיה להשגיח ע"ז וכל מי שאפשר בידו למחות כו' עכ"ד.

וע"ע במש"כ בקצת המטה שם, שהביא מש"כ בהגהות זכרון אברהם (סימן תקפג) וז"ל: ונ"ל דלקטנים ונשים אין חיוב לילך אל הנהר רק מכח המנהג עוקרים הרים ע"ז וע"ש בהג"ה שבגליון דתלי לה בהטעמים הנ"ל ומ"מ מה שנשתרכב המנהג שהנשים הולכות אז ג"כ בפ"א לתשליך הוא בודאי מנהג בורות כי באין עי"ז לערבוביא הנשים עם נשים וכבר מובא [בהקדמת ס' צבי לצדיק] שהגאון בעל החכ"צ ז"ל ציוה בפ"י לבנותיו להיות נמנעות בר"ה מלילך לתשליך ובודאי מטעם הנ"ל ושמעתי ללמד קצת זכות דאולי אימת יום הדין מועיל גם בר"ה עבא"ח סי' ער"ה ס"ח ובערך לחם שם אבל בעוה"ר אוי לעינים שכך רואות ביום הק' הזה שנעשה להם הליכות תשליך כמו טיול לגנום ופרדסים והוא ממעשי שטן ר"ל ע"כ מי שבידו לתקן ודאי החוב מוטל להשגיח ע"ז מאוד ובפרט על פרנסי העיר ומנהגיה כמ"ש בא"ח סי' תקכ"ט עכ"ד.

וכן כתב בערוך השולחן (סימן תקפג ס"ד) וז"ל: ויזהירו שלא ילכו נשים ובמקומות שהולכות מוטב שאנשים לא ילכו כלל דבלא"ה יש מתרעמים על זה בזמן הזה ורבים נמנעים מזה מפני טעם הידוע להם ונכון הוא עכ"ד.

וכן כתב הגה"צ רבי שריה דביצלקי זיע"א בספר קיצור הלכות המועדים (עמ' נט) שבשעת ההילוך לתשליך יש להזהר שלא להכשל בדברים בטלים ובתערובת אנשים ונשים ביחד ח"ו וכן יש להזהר במקום שאין בו עירוב שלא יטלטל בכיסו דברים שאינם צריכים לו כלל, ומקור דבריו הזהר שלא ידבר כן כתב במטה אפרים (תקצט א) שכשחוזרים מהליכת תשליך ועוד לא הגיע זמן תפילת ערבית חלילה להקל ראש לישב בטל וגם ירחיק עצמו מחברת רעים לשוח יחד שאף שנדמה להם שהם מדברים מענין היום והם דברי יראה אי אפשר שלא יומשך מענין לענין של חול ושחוק וקלות ראש ולשון הרע, אלא כל אחד יהיה עסוק בשלו ללמוד או לומר תהלים הכל לפי מה שהוא אדם עכ"ד. וכן ראיתי שכתב הגר"ד יוסף שליט"א שנשים פטורות מאמירת תשליך ואדרבה שב ואל תעשה עדיף.

ואמנם הו"ד דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בספר אשרי האיש (או"ח חלק ג' פרק יד אות יג) שגם נשים חייבות באמירת תשליך וימצאו להם מקום צנוע

לאומרו, עכ"ד, ויש להוסיף שהרי יכולים לומר התשליך בבית ולפתוח הברז. וע"ע בזה בספר מקדש ישראל ימים נוראים סימן ריג. וראה עוד בספר מועדי הגר"ח (ח"ב תשובה תמוז) שנשאל מרן הגר"ח ק שליט"א בזה"ל: שאלה: אם נכון המנהג שנשים הולכות לאמירת תשליך. תשובה: רבות נוהגות". ושכן השיב מרן בס' שער ציון ח"א עמ' קע"א הרבה נשים נהגו לצאת לתשליך.

וכן כתב בספר נטעי גבריאל (ר"ה פרק ס"ט סעי' ח') נשים וקטנים אינם חייבות בסדר התשליך, אך המנהג שהולכים, אך יש ליזהר שלא יהא ח"ו תערובות בין אנשים ונשים, וכן יש ליזהר שלא להכשל בעת ההילוך בדברים בטלים וכדומה יעו"ש עוד, וע"ע בזה ברץ כצבי עניני נשים בהלכה ח"ב סימן כט מש"כ בזה.

טו). חיוב קטנים, הנה בספר מועדי הגר"ח (ח"ב תשובה תמוז) הובא שנשאל הגר"ח ק שליט"א האם יש לחנך את הקטנים לתשליך בר"ה, כיון שאין לו חטא, והשיב שכן, ובנטעי גבריאל כתב שהמנהג שהולכים, וע"ע בזה בספר חינוך הבנים כהלכתו (ח"ב פרק פז סעיף כג) שכתב בזה שקטן אינו מחויב באמירת תשליך אבל נוהגים לקחת את הילדים ויעו"ש מה שציינ למה שדן בספר תורת הקטן פרק לד האם הוא שייך בחטא.

טז). והנה נשאלתי ע"י הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א מח"ס מנחת בנימין וגיליון מן הבאר ביתר עילית, שאלה ששאל להגאון רבי אברהם צבי הכהן שליט"א בעמח"ס שו"ת ויצב אברהם וש"א"ס, שקשורה לעניני תשליך וכיון דקאתינן בדיני תשליך, אכתוב כאן שאלתו והתשובה בזה, וז"ל השאלה: אחרשה"ט בכבוד רב. ועתה באתי, זה מה שכתבתי בזה בתחילת השנה: הנה אציע שאלה לדינא שהתחדשה ביום ב' דראש השנה דהאי שעתא, בענין בסיס לאיסור ולהיתר.

וגופא דעובדא הכי הוי, שהניחו בערב יו"ט קערה שבתוכה מים עם דגים, על שולחן, והניחו על השולחן גם גביע כסף, והשולחן עם הדברים שעליו היו בחדר סגור, וביו"ט טלטלו מהחדר את השולחן שעליה הקערה עם הדגים, ללא הגביע כסף - לצורך אמירת תשליך. שזה אסור לפי הפמ"ג וכן נקט הגרשז"א זצ"ל, שכשהדבר ההיתר נלקח מהשולחן, אסור לטלטל את השולחן כשהדבר האסור מונח על השולחן. וכמו שהובא בספריכם היקר והנפלא "הלכה ערוכה" על הל' מוקצה, בענין שלחן שיש עליו חלות ופמוטים, במהדורה החדשה עמ' קצ"ג עד עמ' קצ"ו.

ולאחר אמירת תשליך, אמר שם המרא דאתרא שליט"א, שלא יחזירו את השולחן לחדר, מצד בסיס לדבר האיסור, ואעפ"י שהיה על השולחן אף דבר היתר - גביע כסף - שהוא יותר יקר (בשוק) מהדבר האיסור - דגים, - מ"מ שמא י"ל שבשביל האנשים (בשביל האיש שהניח את הדברים ע"ג השולחן...) הדגים יותר חשובים מהגביע כסף, כיון שצריך אותם בשביל אמירת תשליך. וכעין שהכריע השבט הלוי (שהובא בספריכם שם) שהחלות הם נקראים היתר יותר חשוב אף לגבי פמוטות של כסף, כיון שהאדם צריך את החלות בשביל לחם משנה. והמרא דאתרא שליט"א שאל מה אומרים ה"לומדים" על זה, ע"כ העובדא. ואני וכולם משתוקקים להכרעה בענין זה, כי הוא ענין הנוגע לדינא, מידי שנה בשנה. וכן האם יש אופן שיוכלו לטלטל את השולחן שעליו הקערה עם הדגים, [האם כשהגביע כסף ישאר על השולחן, יהיה מותר לכו"ע? - והרי זה רק להכרעת השבט הלוי שיסודו בשועה"ר, וכדהורחב בספריכם שם]. והשיב לו הגרא"צ הכהן שליט"א בזה"ל: אם יניחו חלה, וודאי יועיל, כי חלה לסעודת יו"ט נחוצה יותר מדגים לקיום מנהג בעלמא. עכ"ד. וכן הוא לדינא.

הגליון יוצא לאור לרפואת הרבנית רות מרגלית בת רחל בתושח"י

נשמח מאוד לקבל הערות והוספות (ובל"ג יבואו שבוע הבא) ניתן לשלוח לאימייל: ctrvurv@gmail.com

כמו"כ להצטרפות לרשימת התפוצה או לתרומות והנצחות ניתן לפנות לאימייל הנ"ל